

DİVAN EDEBİYATI NESRİ TEMSİLCİLERİ

DİVAN EDEBİYATINDA NESİR (DÜZYAZI)

- Nesir sözcüğü, “yaymak, saçmak, dağıtmak” anlamına gelir.
- Nesir sözcüğü divan edebiyatında düzyazı yerine kullanılmıştır.
- Duygu ve düşünceleri, dil bilgisi kuralları çerçevesinde yazılı olarak anlatma yöntemi olan nesir, genelde vezin ve kafiyeli olan nazmın karşılığı olarak görülmüştür.
- Divan edebiyatında düzyazıya **inşa**, inşa yazana **münşi**, düzyazıların toplandığı eserlere de **münşeat** denmiştir.

DİVAN NESRİNİN ÖZELLİKLERİ

- Divan edebiyatında nesir (düzyazı) nazmın her zaman gerisinde kalmış, nesir ikinci planda kalmıştır.
- Divan şiirinde olduğu gibi divan nesrinde de süslü ve sanatlı bir dil kullanılmıştır.
- Genellikle secili (iç kafiye) uzun cümlelere yer verilmiştir.
- Cümleler; Farsça ve Arapça tamlamalarla, yabancı fiil çekimleriyle, ön ve son eklerle doludur.
- Noktalama işaretleri kullanılmamıştır.
- Dinî-ahlaki konular ağırlıklı olarak işlenmiştir.
- Metinlerde paragraf düzeni yoktur.
- Söz sanatlarına ve mecazlara çok önem verilmiştir.
- Metnin içeriğinden çok, dış görünüşü önemsenmiştir.
- Konu ve tür yönünden Arap ve İran edebiyatının etkisinde gelişmiştir.
- Divan nesrinde daha çok; **tezkire**, **tarih**, **seyahatname**, **seferatname**, **gazavatname**, **siyer**, **mektup** gibi türlerde örnekler verilmiştir.
- Divan nesri üslup olarak **sade**, **orta** ve **süslü nesir** olmak üzere üç koldan gelişmiştir.

SADE NESİR VE TEMSİLCİLERİ

- Halkın konuştuğu dile bağlı kalan bu nesir, geniş halk kitlelerine ulaşmak, insanlara bir şeyler öğretmek ve onları eğitmek maksadıyla yazılan eserlerde kullanılmıştır.
- Bu nesir, zamanla süslü nesirden etkilenmiş ve o üsluptan gelen kelime, deyim ve klişeleri almışsa da sonuna kadar halk diline bağlı kalmış ve ondan kopmamıştır.
- Dinî karakterli eserler, halk hikâye ve masalları, cenknameler, seyahatnameler, ahlak kitapları gibi eserler bu nesirle yazılmıştır.
- Kul Mesud, Mercimek Ahmet, Âşıkpaşazade, Yazıcıoğlu Ahmet Bican, Seydi Ali Reis, Sehi Bey, Evliya Çelebi, Giritli Aziz Efendi bu nesrin önemli temsilcileridir.

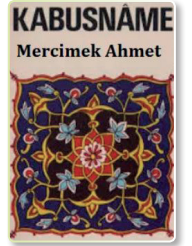
KUL MESUD (14. YÜZYIL)

- XIV. yüzyılın birinci yarısında yaşamıştır.
- Aydın Emiri Umur Bey'in isteği üzerine ve onun adına **Kelile ve Dimne**'yi Farsçadan Türkçeye tercüme etmiştir.
- Anadolu sahasındaki ilk çeviri örneklerinden biri olan **Kelile ve Dimne** aynı zamanda **eserin ilk Türkçe versiyonudur**.
- Farsçadan çeviri olan **Kelile ve Dimne** mensur olmakla birlikte içinde yer yer manzum söylenmiş parçalar da vardır.
- Yazar, eserini devrine göre oldukça sade bir dille kaleme almıştır.
- Bu önemli eser yıllarca ders, öğüt ve ahlak kitabı olarak kullanılmıştır.

MERCİMEK AHMET (15. YÜZYIL)

- 15. yüzyıl divan nesrinin önemli isimlerinden biridir.
- Farsçadan çevirisini yaptığı **Kabusname** sade nesrin en bilinen örneğidir.
- Bu eser hem Türk nesrinin hem de çevrildiği dönemin en başarılı eserlerinden biridir.
- **Kabusname** 11. yüzyılda Kuhistan hanlarından Keykavus'un, oğlu Gilanşah'a nasihatlerinden oluşur.
- Mercimek Ahmet, Sultan II. Murat'ın emriyle bu eseri sade bir dille çevirmiştir.
- Çeviride kullandığı sade, herkes tarafından anlaşılabilir Türkçe, eserin günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır.

ÂŞIKPAŞAZADE (15. YÜZYIL)

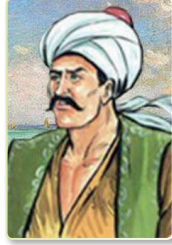
- Asıl adı Derviş Ahmet, mahlası Âşıkî'dir.
- Daha çok, büyük dedesi olan Âşık Paşa'ya nispetle Âşıkpaşazade adıyla anılır.
- **Tevarih-i Âl-i Osman** adlı eseriyle tanınır.
- Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan Fatih Devri sonlarına kadar gelen bu eserde konular bölümler hâlinde ve soru-cevap şeklinde ele alınmıştır.
- Âşıkpaşazade tarihinin asıl önemi, ilk standart Osmanlı tarihlerinden biri olmasından ileri gelir.
- Esere yer yer serpiştirilen ve bir kısmı Ahmedî'nin **İskendernâme**'sinden alınan nazım parçalarının ise edebî bir değeri yoktur.

YAZICIOĞLU AHMET BİCAN (15. YÜZYIL)

- “Bican” lakabıyla meşhur olmuştur.
- *Muhammediyye* adlı manzum eseriyle tanınan Yazıcıoğlu Mehmet’in küçük kardeşidir.
- *Envarü'l-Âşikin* adlı eseriyle tanınmıştır.
- Sade bir dille yazılan bu eser, ağabeyi Yazıcıoğlu Mehmet’in *Me-garibü’z-Zaman* adlı Arapça eserinin Türkçe serbest bir tercümesidir.

SEYDİ ALİ REİS (16. YÜZYIL)

- Denizci bir ailenin çocuğu olup âlim ve şair bir kişiliğe sahiptir.
- *Muhit, Miratü'l-Kainat* adlı eserleri vardır.
- *Mir’atü'l-Memalik* adlı gezi türündeki kitabıyla ün kazanmıştır.
- Edebiyatımızdaki ilk *seyehatname* özeliği taşıyan bu eserinde yazar, Hint kaptanlığına tayininden itibaren, başından geçenleri edebî bir dille ve yarı hikâye tarzında anlatmıştır.
- Eserde yazarın uğradığı memleketler, tanıştığı hükümdarlar, gördüğü olaylar, ziyaret ettiği türbeler bir *seyehatname* vasfı taşıyacak üslupla ele alınmıştır.
- Kitapta kendi şiirleri yanında başka şairlerin beyitleri de yer almıştır.

SEHİ BEY (16. YÜZYIL)

- Şair Necati Bey’in yanında yetişmiştir.
- Divan sahibi bir şair olmasına rağmen devrinde bu yönü ile dikkat çekmemiştir.
- XVI. ve XVII. yüzyıllara ait bazı şiir mecmualarıyla nazire mecmualarında görülen şiirleri sonraki asırlarda âdeta unutulmuştur.
- *Heşt Behişt* adlı eseri *Anadolu sahasında yazılan ilk şüara (şairler) tezkiresidir*.
- Sade bir dille yazılan eser; bir mukaddime (giriş), sekiz bölüm ve bir hatimeden (sonuç) meydana gelmektedir.
- *Heşt Behişt*, özellikle çağdaşı olan şairler hakkında verdiği bilgilerle günümüze kadar edebiyat tarihinin en önemli kaynaklarından biri olarak kullanılagelmıştır.

EVLIYA ÇELEBİ (17. YÜZYIL)

- *Seyehatname* adlı eseriyle tanınır.
- Eserinde günlük konuşma diline yakın, kolay söylenip yazılan bir dil benimsemiştir.
- Gezdiği yerlerdeki halkın diline ve konuşma şekillerine özel bir önem vermiştir.
- Sade, içten ve abartılı anlatımı, konuşur gibi yazması ile herkese hitap etmeyi amaçlamıştır.

- Eser, yalnız gözlemlere dayalı aktarmaları, anlatıları içermez; araştırmacılar için önemli inceleme ve yorumlara da olanak sağlar.
- Olaylara çok defa *esprili bir tavırla* yaklaşmıştır.
- Gezip gördüğü yerleri ve şahit olduğu olayları konu alan on ciltlik *Seyahatname*’si Türk kültür tarihi bakımından oldukça önemli bir külliyyat niteliği taşımaktadır.
- Eserin I. cildi İstanbul’a ayrılmıştır.
- Eserde değişik yöre insanların yaşama biçimlerine, davranışlarına, tarımla ilgili çalışmalarından, takılarına, çalgılarına dek pek çok ayrıntıyla geniş yer verilmiştir.
- İnsanlarla ilgili bilgilerin yanında, yörenin evlerinden, cami, mes-cid, çeşme, han, saray, konak, hamam, kilise, manastır, kule, ka-le, sur, yol, havra gibi değişik yapılarından da söz edilmiştir.

GİRİTLİ AZİZ EFENDİ (18. YÜZYIL)

- *Muhayyelat* (Muhayyelat-ı Aziz Efendi) adlı eseriyle ünlenmiştir.
- Bu eser, zamanında aranan yapıtlardan olmuştur. Eserin 1852-1873 yılları arasında beş defa basılması bu ilgiyi gösterir.
- Doğu’nun *Binbir Gece Masalları* ile Batı’nın *Decameron Hikâyeleri* tarzında bir eser olup üç bölümden oluşur.
- *Muhayyelat*, yazarın “Hayal” adını verdiği üç büyük hikâyeden meydana gelir.
- Hikâyeler büyük ölçüde XVIII. yüzyıl İstanbul’undan ve saray hayatından izler taşımaktadır.
- Eseri, ilk fantastik hikâye kitabı kabul edilmektedir.

ORTA NESİR VE TEMSİLCİLERİ

- Osmanlı yazı tarzı içinde en çok rağbet gören nesir türüdür.
- Halkın dilinden oldukça uzaklaşmış, hüner gösterme özentsiy-le lafız sanatlarına başvurularak secili ibareler kullanılmıştır.
- Arapça ve Farsça kelime ve terkiplere yer verilmiştir.
- Süslü nesre oranla anlaşılması daha kolay olan bir üslupla yazılmış, öğreticilik amaçlandığından içerik ön planda tutulmuştur.
- Âlim ve sanatkarların çoğu bu nesir tarzını tercih etmiştir.
- Öğretici bir amacı olan, bilim ve kültür konularında yazılmış yapıtların çoğu orta nesir niteliğini taşır.
- Lamii Çelebi, Kâtip Çelebi, Peçevi İbrahim, Koçi Bey ve *Kitab-ı Bahriye* adlı eseri olan Piri Reis bu nesrin önemli temsilcileridir.

LAMİİ ÇELEBİ (16. YÜZYIL)

- Daha çok, Molla Cami'den yaptığı çevirilerle tanınmıştır.
- Divan edebiyatının en çok eser veren temsilcilerinden biridir.
- *Tercüme-i Şevahidü'n-Nübüvve* adlı eseri Abdurrahman-ı Cami'nin siyer türündeki eserinin genişletilmiş tercümesidir.
- *Hüsn ü Dil* adlı eseri, İranlı şair Fettihi'nin aynı adlı alegorik eserinin çevirisidir.
- *Münazara-i Bahar u Şita*, manzum-mensur karışık bir eserdir.
- *İbretname*, tasavvufi-ahlaki menkıbelerden bahseden eseridir.

KÂTİP ÇELEBİ (17. YÜZYIL)

- En çok, tarihî ve biyografik eserlerle meşgul olmuştur.
- Türkiye'de olduğu kadar Batı dünyasında da büyük bir takdir ve şöhret kazanmıştır.
- Doğu'da Hacı Halife, Batı'da ise Hacı Kalfa adıyla ünlenmiştir.
- 2009, UNESCO tarafından doğumun 400. yılı nedeniyle Dünya Katip Çelebi yılı ilan edilmiştir.
- Fezleke, 1592-1655 yılları arasındaki olayların anlatıldığı, tarih alanındaki yapıtlarından biridir.
- *Takvimü't-Tevarih* adlı tarih konulu eserinde Hz. Âdem'den başlayıp 1648'e kadar gelen olayları anlatmıştır.
- Cihannüma, coğrafyaya dair ünlü eseridir.
- *Keşfü'z-Zunun*, yirmi yılda hazırladığı ilk bibliyografik eseridir. Bu eserde yaklaşık 15.000 eser tanıtılmıştır.
- *Düsturü'l-Amel*, devlet bütçesindeki açığın sebeplerini araştırmak ve buna çare bulmak amacıyla yazılmış bir rapordur.
- *Mizanü'l-Hak*, telif ettiği son eseridir. Devrinin tartışmalı konularının olumlu bakış açısıyla açıklanmasından ibarettir. Bu eser ilk otobiyografik eser örneğidir.
- *Tuhfetü'l-Kibar Fi Esfari'l Bihar* adlı eserinde Türk denizcilik tarihinden söz etmiştir.

PEÇEVİ İBRAHİM (17. YÜZYIL)

- Daha çok, kaleme aldığı tarihiyle tanınır.
- *Peçevi Tarihi*, *Peçuylu Tarihi* şeklinde zikredilen eserine özel bir isim vermemiştir.
- Eser yüksek zümre ile halk kültürünün bir karışımı niteliğindedir.
- Tarihinde, Kanuni Sultan Süleyman'ın cülusundan (tahta çıkışından) IV. Murat'ın vefatına kadarki olayları anlatmıştır.
- Batı kaynaklarından yararlanan ilk tarihçidir.

KOÇİ BEY (17. YÜZYIL)

- Saray protokolünü en ince ayrıntısına kadar bilen, iç işleyişiyle enderun hayat ve çevresini çok iyi tanıyan bir bilgidir.
- IV. Murat ve Sultan İbrahim'e devlet idaresinde yol göstermek üzere kaleme aldığı *Koçi Bey Risalesi* adlı eseriyle ün salmıştır.
- İlk risalesi, devlet idaresinde gördüğü yolsuzluklar hakkında 1631'de padişaha arz ettiği bir rapordur.
- Bu risalede, sultanın devlet erkânına nasıl muamele ve hitap edeceği, fermanlar ile hattı hümayunları nasıl yazacağı hakkında geniş bilgiler de bulunmaktadır.

SÜSLÜ NESİR VE TEMSİLCİLERİ

- Söz varlığı ağırlıklı biçimde Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalardan oluşmuştur.
- Eş anlamlı ve secili kelimelerin kullanılmasına özen gösterilmiştir.
- Şiirdeki katı kurallar bu nesir için de uygulanmıştır.
- Sade nesre göre daha dar bir çevrede itibar görmüştür.
- Sanat yapma amaçlanmış, söyleyişe önem verilmiş, secili ve cinaslı uzun cümleler kurulmuştur.
- Yüksek zümrenin rağbet ettiği bir nesir türüdür.
- Sinan Paşa, Latifi, Âşık Çelebi, Kemalpaşazade, Naima, Nergisî, Veysî, Yirmisekiz Çelebi Mehmet, Nâbî (*Tuhfetü'l-Harameyn*, *Zeyl-i Siyer-i Veysî*, *Münşeat*), Fuzûlî (*Şikâyetname*) bu nesrin önemli temsilcileridir.

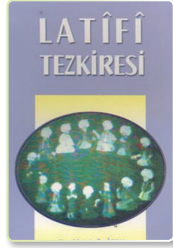
SİNAN PAŞA (15. YÜZYIL)

- Süslü ve sanatlı nesrin ilk temsilcisidir.
- *Tazarrurname* veya *Tazarruat* olarak bilinen eseriyle ünlüdür.
- *Tazarruat*, divan edebiyatında süslü nesrin ilk ve en önemli örneğidir.
- Bu eserinde seciler, rediflerle örülmüş sıra cümlelerle akıcı, şiirsel bir anlatım sağlamıştır.
- *Maarifname (Nasihatname)* adlı eserinde İslam ahlakını anlatmıştır.
- *Tezkiretü'l-Evliya* adlı eserinde Feridüddin Attar'ın *Tezkiretü'l-Evliya*'sını örnek almış ve bazı ilavelerle eseri genişletmiştir.

LATİFİ (16. YÜZYIL)

- *Tezkiretü's-Şuara* adlı tezkiresiyle ünlüdür.
- Bu eser Anadolu sahasında yazılan ikinci tezkiredir.
- Tezkire alfabetik düzeni, edebî tenkit ve hükümlerinin objektifliği gibi özelliklerinden dolayı orijinal bir eser kabul edilir.
- Bu eser süslü nesir örneklerindendir.
- *Risale-i Evsaf-ı İstanbul* adlı eserinde İstanbul'un birçok semtini ve devrin yaşayış ve düşünce yaşamını yansıtmıştır.

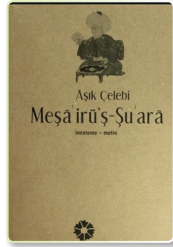

KEMALPAŞAZADE (16. YÜZYIL)

- Bilimsel tarihçiliğin öncüsüdür.
- Osmanlı şeyhülislamı ve tarihçisidir.
- Kemalpaşazade'nin tarih alanında ki başlıca eseri II. Bayezid'in arzusuyla kaleme aldığı *Tevarih-i Âl-i Osman*'dir. Söyleyişe dikkat ettiği için bu eser edebî bir nitelik kazanmıştır.
- *Yusuf u Züleyha* adlı bir mesnevisi vardır.

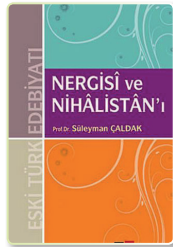
ÂŞIK ÇELEBİ (16. YÜZYIL)

- *Meşairü's-Şuara* adlı tezkiresiyle ünlüdür.
- Nesirde olduğu kadar nazımda da hüner sahibidir.
- Tezkiresinin dili ağır ve süslüdür.
- Bu eser, Türk edebiyatının Anadolu sahasında yazılan dördüncü şairler tezkiresidir.
- Eser sadece bir şairler tezkiresi değil, aynı zamanda devrin sosyal hayatını canlı bir üslupla dile getiren değerli bir kaynaktır.

NERGİSİ (17. YÜZYIL)

- Asıl adı Mehmet'tir.
- Divan edebiyatında süslü nesrin 17. yüzyıldaki en ünlü temsilcisidir.
- Sinan Paşa ile başlayan süslü nesir üslubunu zirveye ulaştırmıştır.
- *Nesirle hamse yazan ilk sanatçıdır*; bu eser, Türk edebiyatındaki ilk ve tek mensur hamse örneğidir.
- *Nihalistan* adlı hamsesi *İksir-i Saadet*, *Meşakku'l-Uşşak*, *Kanunü'r-Reşat* ve *el-Akvalü'l-Müselleme*'den oluşmaktadır.
- Nesirle yani düzyazı şeklinde oluşturduğu hamsesindeki hikâyelerde devrini her yönden aksettiren detaylı gözlemlerde bulunarak o günler hakkında bilgiler vermiştir.
- *Münşeât* adlı eserinde sadrazam, müderris, beylerbeyi gibi devlet büyüklerine yazılan 50 kadar mektup örneği bulunmaktadır.
- *Horosname* horoz ile tilki hikâyesinden ibaret bir eserdir.

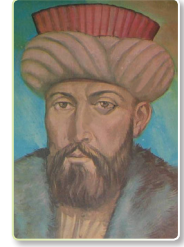
VEYSİ (17. YÜZYIL)

- Şair olmasına rağmen nesirleriyle ünlenmiştir.
- Türk edebiyatında sanatlı nesrin en güçlü isimlerinden biridir.
- Onun nesri, bu alandaki bir diğer isim olan Nergisi'nin nesrine oranla daha sade ve canlıdır.
- *Siyer-i Veysi (Dürrütü't-Taç)* adlı eseri Türk edebiyatında yazılan ilk özgün siyerdir.
- Bu eser dilinin ağırlığına rağmen gerek konusu ve menkıbelerinin çekiciliği gerekse canlı tasvirleri sebebiyle hem Veysi'ye hem de onun nesir tarzına büyük şöhret kazandırmıştır.
- *Habname* adlı eseri döneminin tipik bir nesir örneği olup I. Ahmet ile Büyük İskender'in rüyada karşılıklı konuşmalarını anlatır. Yazar bu eserinde Osmanlıdaki ahlaki çöküntü üzerinde durmuştur.
- *Münşeât*, Veysi'nin hayatına, yaşadığı döneme ve yakın dostlarına ilişkin bilgilerle bazı mektup ve yazılarını içermektedir.

NAİMA (17. YÜZYIL)

- İlk resmî Osmanlı tarihçisidir.
- 1655 civarında Halep'te doğan sanatçının asıl adı Mustafa'dır.
- Osmanlı tarihçiliğinde önemli bir yere sahiptir.
- *Tarih-i Naima* adlı eseriyle ünlenmiştir.
- *Tarih-i Naima*, Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemlerinde çok kullanılan, okunan bir eser olmuştur.
- Bu eser, içerik itibarıyla olayları kronolojik bir sıra içerisinde nakleden geleneğe sıkı sıkıya bağlı bir eserdir.

YİRMİSEKİZ ÇELEBİ MEHMET (18. YÜZYIL)

- Yeniçeri Ocağı'nın Yirmi Sekizinci ortasına mensup bulunduğu Yirmisekiz Çelebi diye anılmıştır.
- Osmanlı Devleti'nde bir elçilik göreviyle ülke dışına çıkan ilk devlet görevlisidir.
- Dönüşünde, seyahati sırasında gördüklerini bir kitap hâlinde padişaha sunmuştur.
- Elçiliğini anlattığı *Paris Sefaretnamesi* tarihî ve edebî açıdan bu alanda yazılmış en önemli eserlerden biridir.

